

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

організувати висококваліфікований навчальний процес і весту ППНЗ підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних робітників, а, отже, й забезпечити економічний розвиток держави, виведення її на високий світовий рівень.

Як відзначає академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих Н.Г. Ничкало, “гострих проблем, що гальмують розвиток підготовки сучасного виробничого персоналу, накопичилося дуже багато, а їх причин – ще більше... Ніби й говориться багато про профтехосвіту, і різні документи приймаються органами державної влади та управління, проводиться чимало нарад, семінарів, конференцій... На мою думку, в нашій державі помітно поглибився розрив між задекларованою політикою в галузі професійно-технічної освіти, між прийнятими законами, рішеннями, розпорядженнями та їх реальним виконанням. Не можна перелічити досить розумних документів, спрямованих на реалізацію державної політики в цій галузі. Однак вони не виконуються повною мірою і за це ніхто не притягається до відповідальності [7, 3 – 4]. Додати щось до цих роздумів і висновків академіка важко.

1. Академія педагогічних наук України. Інформаційний довідник. – К.: Педагогічна думка, 2008. – 284 с.

2. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексєєнко, В.М. Аніщенко, Г.О. Білл [та ін.]; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.

3. Відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти: становлення і розвиток (1997 – 2007) / За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Київський національний університет технологій і дизайну, 2007. – 270 с.

4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України: гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Камінецький Я.Г. Стан і проблеми розвитку підготовки виробничого персоналу / Я.Г. Камінецький // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2010. – № 4. – С. 9 – 22.

6. Львівський науково-практичний центр професійно-технічної освіти АПН України (1994 – 2009): [інформаційне видання] / [Васянович Г.П., Камінецький Я.Г., Копельчак М.П. [та ін.]; За ред. Я.Г. Камінецького]. – Львів: ЛНПЦ ПТО, 2009. – 53 с.

7. Ничкало Н.Г. Профтехосвіта у Білій книзі національної освіти / Н.Г. Ничкало // Професійно-технічна освіта. – 2009. – № 4. – С. 3 – 4.

8. Ничкало Н.Г. Розвиток професійної освіти і навчання в контексті європейської інтеграції / Н.Г. Ничкало // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2008. – № 1. – С. 57 – 69.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2011

УДК 339.9Я7

Володимир Кулішов, кандидат економічних наук,

професор кафедри міжнародної економіки
Криворізького економічного інституту

ДВНЗ Київський національний економічний інституту
імені В. Гетьмана,
заслужений працівник освіти України

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

У статті досліджуються питання розвитку та становлення економічної науки та її зв'язок із світовою глобалізацією економічних процесів та їх наслідки створення матеріальних благ і необхідністю вивчення економіки у системі безперервної освіти. Стаття корисна для студентів ВНЗ, аспірантів, всіх тих хто займається дослідженням даної проблеми.

Ключові слова: глобалізація, виробництво, економіка, розвиток, процес, маркетинг, товар, підприємство, добробут людини.

Рис. 1. Літ. 19.

Постановка проблеми. На макроекономічному рівні глобалізація виявляється в прагненні держав і інтеграційних об'єднань до економічної активності поза своїми межами за рахунок лібералізації торгівлі, зняття торгових і інвестиційних бар'єрів, створення зон вільної торгівлі і т.ін. Крім того процеси глобалізації і інтеграції охоплюють міждержавні узгоджені заходи по цілеспрямованому

формуванню світогосподарського ринкового (економічного, правового, інформаційного, політичного) простору в великих регіонах світу [7].

На мікроекономічному рівні глобалізація виявляється в розширенні діяльності компаній за межі внутрішнього ринку. Більшості транснаціональних корпорацій доводиться діяти в глобальних масштабах: їх ринком стає будь-який регіон з

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

високим рівнем споживання, вони повинні бути здатні задовольняти попит споживачів скрізь, незалежно від меж і національної приналежності.

Першочерговим та невідкладним завданням закладів освіти для формування високих професійних компетенцій у випускника навчального закладу є створення конструктивного варіанту вивчення тих дисциплін, які відповідають вимогам часу і насамперед, ринкової економіки, в умовах якої зростає роль таких соціальних цінностей, як знання, компетентність, професіоналізм, вміння створювати нове, прогресивне, що формує в кінцевому результаті особистість готову до різних видів економічної діяльності, а в нашому дослідженні глобалізації світової економіки, в технологіях виробництва, як відзначає М.В. Вачевський [2].

Технологічний процес – це процес виконання технологічних операцій, внаслідок яких сировина перетворюється в готовий продукт. У процесі виробництва виробники використовують багато різних ресурсів, чинників для досягнення зростання в економіці, як відзначено в [7].

Ринкова економіка висуває до маркетологів і менеджерів усіх рівнів наполегливі вимоги самостійно вирішувати будь-які ділові проблеми, а це неможливо без управлінських знань, умінь, ініціативи. Їм необхідно опанувати навичками використання знань із засад маркетингу, менеджменту, основ економіки на практиці, формувати у себе нове економічне мислення, як відзначає професор М. Єрмошенко [6, 6 – 7].

Аналіз останніх публікацій. Даній проблемі вітчизняними вченими присвячено значну кількість навчально-методичної літератури виробництві товарів та глобальним проблемам розвитку світової економіки, відомих в Україні авторів: М.В. Вачевський [2], А. Гальчинський [3], І.І. Дахно [5], М.М. Єрмошенко [6], П.П. Мазурок, В.В. Кулішов [11], А.П. Кудряшов [10], Б.М. Одягайло [15], Ю. Павленко [16], а також в галузі маркетингу: А.В. Квас, В.М. Мадзігон, С.С. Гаркавенко, Н.І. Норіцина, А.Ф. Павленко, В.П. Пилипчук, Н.М. Примаченко та інші автори. Проте на початковому етапі дослідження виробництва матеріальних благ, варто показати різницю між виробничими ресурсами і чинниками, які сприяють розвитку економіки та вплив глобальних проблем на розвиток країн світу.

Мета статті. Розкрити питання становлення та розвитку світової глобалізації та її вплив на розвиток економіки країн світу у різних видах економічних систем та її сучасний стан і вклад вітчизняних вчених у розвитку економічної науки.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація стала найважливішою реальною характеристикою сучасної світової системи, одною з найбільш впливових сил, що визначають хід розвитку нашої планети. Згідно переважаючої точки зору на глобалізацію, жодну дію, жоден процес в суспільстві (економічний, політичний, юридичний, соціальний і т.і.) не можна розглядати обмежено тільки як такий. Глобалізація міжнародних відносин – це посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер суспільного життя і діяльності в області міжнародних відносин. Вона зачіпає практично всі сфери суспільного життя, включаючи економіку, політику, ідеологію, соціальну сферу, культуру, екологію, безпеку, спосіб життя, а також самі умови існування людства.

Процеси глобального розвитку, в рамках яких структури національного виробництва і фінансів стають взаємозалежними, прискорюються в результаті збільшення числа укладених і реалізованих зовнішніх операцій. Глобалізація, що охопила всі регіони і сектори світового господарства, принципово змінює співвідношення між зовнішніми і внутрішніми чинниками розвитку національних господарств на користь перших. Жодна національна економіка незалежно від розмірів країн (великі, середні, малі) і рівня розвитку (розвинені, такі, що розвиваються або перехідні) не може більше бути самодостатньою, виходячи з наявних чинників виробництва, технологій і потреби в капіталі. Жодна держава не в змозі раціонально формувати і реалізовувати економічну стратегію розвитку, не враховуючи пріоритети і норми поведінки основних учасників світогосподарської діяльності, відзначають П.П. Мазурок, Б.М. Одягайло, В.В. Кулішов, О.М. Сазонец [11].

Останніми роками термін “глобалізація” вживається у різних аспектах. Нерідко він використовується як синонім інтернаціоналізації господарського життя і вrostання національних економік в світогосподарську систему, або як еквівалент лібералізації міжнародної торгівлі та інвестування, або навіть як інший вираз процесу інтеграції національних господарств.

Інтернаціоналізація господарського, політичного, культурного і інших аспектів життя суспільних організацій, що функціонують як національно-державні макроструктури – найбільш загальне поняття наростаючої взаємодії між такими організаціями (країнами), тобто міжнародного спілкування на самих різних історичних його стадіях – від перших проявів міжнародного поділу праці до сучасної складної і багаторівневої

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

системи міжнародних зв'язків і взаємозалежностей і в самих різних його просторових масштабах – від двостороннього до регіонального і глобального рівнів. Отже, інтернаціоналізація економічного розвитку зумовлена зростанням рівня взаємопов'язаності та взаємозумовленості окремих національних економічних систем, відзначає Б.М. Одягайло [15].

З одного боку, **глобалізація** – це просторова характеристика інтернаціоналізації господарського життя на тому історичному етапі, коли вона прийняла всесвітні масштаби, тобто в другій половині ХХ століття і особливо в останні десятиріччя. Таке кількісне розширення ареалу інтернаціоналізації до гранично можливих масштабів додало їй нову якість. Великі суб'єкти господарського життя перетворилися на гравців глобального масштабу, принципово змінилося співвідношення ендогенних і екзогенних чинників розвитку національних суспільних організмів, змінилася роль держав як організаційно-політичних інструментів, що забезпечують функціонування таких організмів. Взаємозв'язок між процесами інтернаціоналізації та глобалізацією знаходимо у Е.Г. Кочетова в його роботі: “...глобалізація виробничо-інвестиційної співпраці як результат інтернаціоналізації капіталу і виробництва жодною мірою не підриває товарне виробництво. Воно модифікується: виробництво здійснюється на базі технологічних ланцюгів, що переступили національні рамки; обмін йде на нових стиках поділу праці товарами, що виступають у новітніх формах; суб'єкти спілкування відповідно товарам і інтернаціоналізованому виробництву виступають в транснаціональній формі”, С.Г. Кочетов [8].

Таким чином, якщо **глобалізація** – це стадія гранично можливого розвитку інтернаціоналізації вшир, то інтеграція – найвищий ступінь розвитку її углиб. Отже, водному випадку мова йде про кількісні процеси, а у іншому, – про якісні.

Хоча поняття “глобалізація” є таким, що останнім часом найчастіше зустрічається в економічній літературі, до повної ясності цього терміну як в концептуальному плані, так і в практичному, ще дуже далеко. Глобалізаційні процеси оцінюються неоднозначно. Приведемо різні точки зору.

На думку вітчизняного науковця А. Гальчинського потрібно бути методологічно коректними насамперед при використанні поняття “глобалізація”, яке увійшло в науковий обіг відносно недавно – лише в 70-ті роки минулого століття і кореспондує з новим етапом цивілізаційного розвитку, насамперед з

особливостями постіндустріалізму. Нинішній етап глобалізації пов'язаний лише з початком становлення постіндустріальної системи глобальних економічних відносин. У цьому плані він є перехідним, містить у собі різнопорядкові визначення [3].

Професор соціології Каліфорнійського університету (США) М. Кастельєс визначив глобалізацію як “нову капіталістичну економіку”, перерахувавши як основні її характеристики наступні: інформація, знання і інформаційні технології є головними джерелами зростання продуктивності і конкурентоспроможності; ця нова економіка організується переважно через мережеву структуру менеджменту, виробництва і поділу, а не окремих фірм, як раніше; і вона є глобальною, М. Кастельєс [9].

М.А. Шепелев в монографії “Глобальный мир, ORDO NUOVO и новая политическая наука” відзначає, що “термін “глобалізація” по своїй значущості став однопорядковим з такими поняттями, як “історія”, “культура”, “цивілізація”, “сучасність”, “прогрес” і іншими загальногуманітарними поняттями. Глобалізація світової економіки, політики і культури стала, багато в чому, з подачі американських учених в кінці 90-х років ХХ століття, домінуючою темою міжнародних досліджень” [19].

Н.В. Стукало в монографії “Глобалізація та розвиток фінансової системи України” зазначає: “Відповідно до комплексного підходу глобалізація являє собою комплексне геополітичне, геоекономічне, геокультурне явище, що має потужний ефект для всіх сторін життєдіяльності суспільства [17]. Також широке визначення процесу глобалізації дає професор І.І. Дахно: “Глобалізація – об'єктивне явище сучасного світу, тобто таке, що не залежить від суб'єктивних бажань, уподобань і антипатій. Глобалізація – це рух людства до формування цілісної глобальної цивілізації. В основі цього руху лежать економічні чинники” і нижче за текстом: “глобалізація економіки в найширшому значенні цього поняття означає, що державні кордони та відмінності між світовими фінансовими ринками втратили своє колишнє значення” [5].

Більш економічне спрямування має визначення глобалізації, надане М. Головатим у понятійно-термінологічному словнику: “Глобалізація – процес обміну товарами, послугами, капіталом та робочою силою, що виходить за межі державних кордонів і набуває форм постійної та неухильно зростаючої міжурядової інтеграції економік. Глобалізація пов'язана із сукупністю найгостріших, життєво важливих світових загальнолюдських

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

проблем, вирішення яких потребує об'єднання зусиль усіх народів і держав". Також він відзначає, що більшість провідних зарубіжних науковців поєднують глобалізацію передусім з інтернаціоналізацією сучасної економіки та її наслідками, хоча і визнають, що глобалізація абсолютно не сприяє помітному зниженню нерівності.

Глобалізацію ряд фахівців представляє як достатньо вузьке поняття: процес зближення споживчих переваг і універсалізація асортименту пропонованої продукції по всьому світу, в ході якого всесвітні продукти витісняють місцеві.

Економічні підходи до процесу глобалізації розвиває і А.П. Кудряшов в монографії зазначається, що "глобалізацію можна представити як розширення економічної діяльності за межі окремих країн, вона пов'язана з економічною відкритістю, взаємозалежністю торгових, фінансових, економічних і соціально-культурних сфер" [10].

З позиції першого підходу, глобалізацію світової економіки можна охарактеризувати як посилення взаємозалежності і взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається в поступовому перетворенні світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг, капіталу, робочої сили, інформації і знань.

Процес глобалізації охоплює різні сфери світової економіки, а саме:

- зовнішню, міжнародну, світову торгівлю товарами, послугами, технологіями, об'єктами інтелектуальної власності;
- міжнародний рух чинників виробництва (робочої сили, капіталу, інформації);
- міжнародні фінансово-кредитні і валютні операції (безвідплатне фінансування і допомога, кредити і позики суб'єктів міжнародних економічних відносин, операції з цінними паперами, спеціальні фінансові механізми і інструменти, операції з валютою);
- виробнича, науково-технічна, технологічна, інжинірингова і інформаційна співпраця;
- поглибленні, перш за все, інтернаціоналізації виробництва, а не обміну, як це мало місце раніше. Інтернаціоналізація виробництва виявляється в тому, що у створенні кінцевого продукту в різних формах і на різних стадіях беруть участь виробники багатьох країн світу. Проміжні товари і напівфабрикати займають все більшу частку у світовій торгівлі і в міжкорпоративних трансферах. Інституційною формою інтернаціоналізації виробництва виступають ТНК;
- поглибленні інтернаціоналізації капіталу, що полягає у зростанні міжнародного руху капіталу між країнами, перш за все, у вигляді прямих

інвестицій (причому об'єми прямих іноземних інвестицій ростуть швидше, ніж зовнішня торгівля і виробництво), інтернаціоналізації фондового ринку;

- глобалізації продуктивних сил через обмін засобами виробництва і науково-технічними, технологічними знаннями, а також у формі міжнародної спеціалізації і кооперації, що зв'язують господарські одиниці в цілісні виробничо-споживчі системи: через виробничу співпрацю, міжнародне переміщення виробничих ресурсів;

- формуванні глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародної співпраці;

- посиленні інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів і якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі упредметненими товарами. Все більш важливим напрямом міжнародної співпраці стає сфера послуг, яка розвивається швидше за сферу матеріального виробництва;

- збільшенні масштабів міжнародної міграції робочої сили. Вихідці з бідних країн знаходять застосування як некваліфікована або малокваліфікована робоча сила в розвинених країнах. При цьому країни, що використовують іноземну працю для заповнення певних ніш на ринку праці, пов'язаних з низькокваліфікованою роботою, намагаються утримувати імміграцію в певних межах, відзначає П.П. Мазурок в [13].

В той же час сучасні телекомунікаційні технології відкривають нові можливості в цій області і дозволяють безболісно обмежити імміграційні процеси. Будь-яка компанія в Європі, Північній Америці або Японії може з легкістю доручити виконання, наприклад, комп'ютерних робіт виконавцеві, що знаходиться в іншій країні, і негайно отримати готову роботу у своєму офісі:

- інтернаціоналізації дії виробництва і споживання на навколишнє середовище, що викликає зростання потреби в міжнародній співпраці, направленої на рішення глобальних проблем сучасності.

Враховуючи, що для ТНК (особливо багатонаціональних і глобальних) зовнішньоекономічна діяльність в більшості випадків має важливіше значення, ніж внутрішні операції, вони виступають основним суб'єктом глобалізаційних процесів. **Транснаціональні корпорації** – це основа глобалізації, її головна рушійна сила.

Настійною потребою стає формування єдиного глобального світового економічного, правового, інформаційного, культурного простору для вільної і ефективної підприємницької діяльності всіх

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

суб'єктів господарювання, створення єдиного планетарного ринку товарів і послуг, капіталів, робочої сили, економічне зближення і об'єднання окремих країн в єдиний світовий господарський комплекс.

Як стверджує канадський дослідник А. Беттлер, найбільш транснаціоналізованою країною, а за його термінологією "світовим гегемоном", передусім за критерієм ВВП (більше 8,3 трлн дол. в 1999 р.) є США, Японія відстає за цим показником. Він становив відповідно – 4 трлн дол. і 4,67 трлн дол. Далі іде Німеччина – 2,1 трлн дол. та 2,75 трлн дол. Інші країни значно відстають від цього рівня [1].

Глобалізація економіки охоплює всі аспекти виробництва і обміну. Вона розширює до планетарних масштабів не тільки фінансові ринки та інформаційні потоки, не тільки ринки багатьох товарів і послуг, але і ринки чинників виробництва – капіталу і праці.

Світова економіка поступово трансформується в свого роду систему сполучених посудин, в якій

міжнародне перетікання продуктивних капіталів і трудових послуг визначається різницею рівнів доходів (прибутку на капітал і величини оплати праці) в різних частинах цієї системи. І капітал і праця перетікають з регіонів з низьким рівнем доходів в регіони з високим їх рівнем [4].

Вказане актуалізує значність відповідних досліджень з розвитку теорії економічної глобалізації. На цьому цілком слушно робить акцент український учений Ю. Павленко, який розглядає дану проблематику як "матрицю наукової парадигми ХХІ століття" [16].

Позитивне значення глобалізації важко переоцінити: незмірно збільшуються можливості людства, більш повно враховуються всі сторони його життєдіяльності, створюються умови для гармонізації. Глобалізація світової економіки створює серйозну основу рішення загальних проблем людства. Назвемо позитивні наслідки глобалізаційних процесів:

Сучасна глобалізація світової економіки виражається в наступних процесах (рис. 1.):

Рис. 1. Компоненти глобалізації світової економіки

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ СУЧАСНОЇ СВІТОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ В ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЇХ НАСЛІДКИ

Висновки. Глобалізація сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці. У її умовах більш ефективно розподіляються ресурси, що в кінцевому рахунку сприяє підвищенню середнього рівня життя і розширенню життєвих перспектив населення (при більш низьких для нього витратах). **Важливою перевагою** глобалізаційних процесів є економія на масштабах виробництва, що потенційно може привести до скорочення витрат і зниження цін, а, отже, до стійкого економічного зростання.

Переваги глобалізації зв'язані також з вирашем від вільної торгівлі на взаємовигідній основі, що задовольняє всі сторони. **Глобалізація, підсилюючи конкуренцію**, стимулює подальший розвиток нових технологій і поширення їх серед країн. У її умовах темпи зростання прямих інвестицій набагато перевершують темпи зростання світової торгівлі, що є найважливішим чинником у трансфері промислових технологій, утворенні транснаціональних компаній, що впливає на національні економіки.

1. Глобалізація сприяє загостренню міжнародної конкуренції. Часом стверджується, що глобалізація веде до штучної конкуренції. Насправді мова скоріше повинна йти про нові конкурентні сфери і про більш тверде суперництво на традиційних ринках, що стає не під силу окремім державам чи корпораціям. А вже до внутрішніх конкурентів приєднуються необмежені в діях сильні зовнішні конкуренти.

2. Глобалізація створює серйозну основу для вирішення загальних проблем людства, у першу чергу, екологічних, що обумовлено об'єднанням зусиль світового співтовариства, консолідацією ресурсів, координацією дій у різних сферах. Отже, кінцевим результатом глобалізації, як сподівається багато фахівців, повинне стати загальне підвищення добробуту у світі. Доведено, що сьогодні глобалізація, насамперед, торкається економіки, зокрема, фінансової політики. І звідси починається "космополітизм", формування кланів, формування мафіозних угруповань. Цими корпоративно згуртованими космополітичними силами витісняється патріотизм конкретної держави.

1. Беттлер А. *Контури мира в первой половине XXI века и чуть далее.* // *Мировая экономика и международные отношения.* – 2002. – №1. – С. 73–80.

2. Вачевський М.В. *Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції.* // М. Вачевський. *Монографія.* – К.: Професіонал, 2005. – 364 с. (С. 150).

3. Гальчинський А. *Методологія аналізу економічної глобалізації: логіка оновлення.* // *Економіка України.* – 2009. – №1. – С. 5.

4. Гальчинський А. *Методологія аналізу економічної глобалізації: логіка оновлення.* // *Економіка України.* – 2009. – №1. – С. 4–18.

5. Дахно І.І. *Міжнародна економіка.* // І. Дахно. *Навчальний посібник.* – 3-тє вид. стереотип. – К.: МАУП, 2007. – 248 с.

6. Єрмошенко М.М. *Маркетинговий менеджмент.* // М. Єрмошенко. *Навчальний посібник.* – К.: НАУ, 2001. – 204 с.

7. Кулішов В.В. *Основи економічної теорії.* // В. Кулішов. *Підручник для студентів ВНЗ освіти.* – Львів. "Магнолія", 2006. – 516 с.

8. Кочетов Э.Г. *Геоэкономика. Освоение мирового экономического пространства* // Э. Кочетов. *Учебник.* – М.: Норма, 2006. – 480 с.

9. Кастельс М. *Информационная эпоха: экономика, общество и культура.* Пер. із англ. // Під наук. ред. О.І. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЕ, 2000. – С. 51.

10. Кудряшов А.П. *Формирование рыночных отношений в Украине: некоторые вопросы теории и практики.* *Монография.* Симферополь: Таврия, 2004. – 368 с.

11. Мазурок П.П., Одягайло Б.М., Кулішов В.В., Сазонец О.М. *Глобальна економіка.* // П. Мазурок, Б. Одягайло, В. Кулішов, О. Сазонец. *Навчальний посібник.* – Львів: Магнолія-2006, 2009. – 208 с. (С. 12–15).

12. Мазурок П.П., Одягайло Б.М., Кулішов В.В., Сазонец О.М. *Глобальна економіка. Навчальний посібник.* – Львів: Магнолія-2006, 2009. – С. 15–17.

13. Мазурок П.П. *Соціально-інституціональні основи формування ринку праці в Україні.* // П. Мазурок. *Монографія.* – К.: ННЦ ІАЕ. 2005. – С. 349–350.

14. *Міжнародна інвестиційна діяльність.* *Навчальний посібник.* І.Г. Єгорова, Г.І. Матукова, Я.О. Ізмайлов, А.В. Куценко, С.І. Мацюра. – Кривий Ріг, Видавничий дім, 2010. – 291 с.

15. Одягайло Б.М. *Міжнародна економіка. Навчальний посібник.* – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Знання, 2006. – С. 12.

16. Павленко Ю. *Ієрархічні та мережеві структури в суспільно-економічній історії людства.* // *Економічна теорія.* – 2007. – №1. – С. 15.

17. Стукало Н.В. *Глобалізація та розвиток фінансової системи України.* Н. Стукало. *Монографія.* – Д.: Вид-во "Інновація", 2006. – 248 с.

18. Соколенко С.И. *Глобальные рынки XXI столетия. Перспективы Украины.* *Монография:* И. Соколенко. – К.: Логос, 1998. – 586 с.

19. Шепелев М.А. *Глобальный мир. ORDO NUOVO и новая политическая наука.* // М. Шепелев: *Монография.* – Днепропетровск: Журфонд, 2002. – 304 с.

Стаття надійшла до редакції 28.10.2011